

nieuwheid. Bovendien kan een uitspraak als: „De scheppende God stelt hem (n.l. den mensch) als een geschapen god tegenover zich” (bl. 11), om meer dan een reden niet bekoren.

Maar genoemd hoofdstuk betekent ongeveer het keerpunt.

Voorzover ik van de recensies, welke reeds over dit boek verschenen, kennis nam, heeft men het hoofdzakelijk als een ondersteuning van de beslissingen der Synode van Assen beschouwd.

Men heeft aan de annexatiezucht, welke niet alleen in de groote steden, maar ten slotte in ieder menschenhart huist, toegegeven.

En nu is er zeer zeker veel in dit werk van Prof. Visscher, dat voor annexatie in dezen zin geschikt is.

Zoo springt hij krachtig in de bres voor de historiciteit van het Paradijs. Het Paradijs, in Genesis 2 ons beschreven, is door den schrijver als een aardse en dus werkelijk bestaand oord voorgesteld.

„De weelde des paradijses stemt overeen met de voorstelling der moderne cultuurhistorie, die leert, dat de bakermat der menschheid slechts in eene weelderige omgeving kan gezocht, daar de mensch anders tot den ondergang zou gedoemd zijn. Den schrijver van Genesis stond voor den geest geen symboliek, geen mythisch oord, maar een aardse Eden, dat werkelijk, historisch bestond. En zooals Eden voor hem een stoffelijk creatuur was, zoo waren dit ook de boomen. En het is verklaarbaar, dat hij de twee, die daarvoor in aanmerking kwamen, in verband met de functie, die zij in het historisch verloop hebben vervuld, hunne namen gaf. En zoo waren ook de menschen in het paradijs werkelijke menschen van vleesch en bloed. Het is van belang nadruk daarop te leggen, dat de mensch in den staat der rechtvaardigheid geen phantasiebeeld is, maar een historisch mensch. Vervalt het historisch karakter van het Paradijsverhaal, dan is er ook geen grond meer voor den historischen Adam, op wien de Heere Jezus in Matth. 19 wijst om de heiligheid van het huwelijk, als door God zelf historisch ingesteld, te handhaven. Door symboliek in het paradijsverhaal in te voeren wordt het bovendien geheel onverstaanbaar.” (blz. 36).

Nietwaar, dit is bijna de taal van Assen. Bijna, niet geheel. Mogelijk merkt men het verschil niet zoo dadelijk op, maar uit het vervolg der bespreking zal dit wel duidelijk worden.

Scherp kant hij zich tegen babylonisering van het Paradijsverhaal, waartegen, ook Gereformeerde kringen niet steeds immuun bleven. Hij verwijt dan ook Dr N. D. van Leeuwen, dat deze zich niet voldoende rekenschap heeft gegeven „van het specifieke en bijzondere licht, dat in de Schrift opging ook over de oudheid. Hij overschat de resultaten der nieuwere onderzoekingen en onderschat de beteekenis der Godskennis, zooals deze in de Schrift verschijnt.... Op blz. 12 zegt de schrijver: „wanneer de boomen zintuigelijk waarneembaar waren, behoeft de slang dat nog niet gewest te zijn”. Men kan diezelfde methode ook toepassen op Adam en het geheele paradijs. Dit is reine willekeur, die wetenschappelijk niet door den heugel kan zonder nader bewijs”. (blz. 33). En wanneer Dr Van Leeuwen het van Calvijn „een groot woord” noemt, als deze de allegorische opvatting afwijst, dan antwoordt Prof. Visscher hierop: „Hoewel ik niemand, ook mijzelf niet, het recht ontzeg van Calvijn's interpretaties af te wijken, komt het mij toch uit wetenschappelijk oogpunt uiterst bedenkelijk voor, zonder dat daarvoor afdoende gronden worden aangevoerd, de figuren uit het Paradijsverhaal van hare historische realiteit te berooven. Indien dat de bedoeling van den auteur ware geweest, dan zouden daarvoor ongetwijfeld meer indicaties in den tekst gegeven zijn. Calvijn schijnt mij als exegeet voorzigtiger te zijn dan Dr van Leeuwen”.

Hierin staat Prof. Visscher alzo schouder aan schouder met de Synodes van Assen en Groningen.

Toch is het standpunt van Assen niet het zijne.

Hij neemt hier een geheel eigen standpunt in.

Hij wil aan het probleem, dat zich hier voordoet, een nieuwe oplossing geven.

Dat is de groote beteekenis van zijn boek.

En het baart wel eenige verwondering, dat men dat niet eer heeft opgemerkt.

Hierin is Prof. Visscher waarlijk origineel.

Hij beschouwt het Paradijsverhaal van uit Mozes' cultuurmilieu.

Wel heeft de Heilige Geest in Mozes als den auteur van Genesis gewerkt. „Wonderschoon is de teekening, die God de Heilige Geest in Mozes' brein verwerkt heeft en in de Schrift werd neergeschreven als het spiegelbeeld, waarin de menschheid aller eeuwen haar eigen zedelijke historie schouwen kan”. (bl. 75). Maar toch is, wat b.v. de slang betreft dit de hoofdzaak: „hoe werd in het cultuurmilieu, waarin Mozes leefde, de slang beschouwd. Welke rol was aan dit dier toebedeeld in het cultuurleven der toenmalige menschheid?” (bl. 78). En dan gaat hij daarvoor na de slangen-cultussen in het oude Oosten, onder Mexicaansche, Peruaansche stammen, onder de Indiërs, Chineezen, Egyptenaren, Grieken enz. En dan komt

hij tot de slotsom: „Als wij Gen. 3:1 lezen, dan zal het duidelijk zijn, dat aan den gewijden schrijver daarbij voor den geest stond de slangen-voorstelling gelijk hij deze in de traditie der eeuwen vond. Hij bedoelde dus te spreken over het slangenbeest zooals dit in het volksgeloof en in de naar ons oordeel superstitieuze practijken van het volksgeloof voorkwam. Het merkwaardige daarbij is, dat het Paradijsverhaal zich juist onderscheidt door een principiëel geheel ander standpunt dan het algemeen gangbare.... Het slangenbeest was voor de massa de incarnatie van zegenbrengende goddelijke grootheden.... En nu is dit ongetwijfeld merkwaardig, dat in Genesis 3 de slang in zeer ongunstig licht verschijnt en er een slangenbeschouwing in openbaar wordt, die niet slechts afwijkt van het volksgeloof, dat in de slang een heilaanbrengend goddelijk wezen ziet, maar zich daartegen keert”. (bl. 80, 81). Deze slang was een exemplaar van de diersoort „slang”. Wij kunnen niet verwachten, dat Mozes hier den naam van Satan noemen zal. „Daarvoor was allerminst aanleiding, omdat het daemoneische element in de slang zelf reeds gegeven was”. „De gewijde schrijver handelt over het slangenbeest, maar niet zooals wij Westelingen dit dier beschouwen, want dan zou geen zijner tijdgenooten hem begrepen hebben, noch ook velen uit later eeuwen, maar over de slang zooals dit dier bestond in de voorstellingswereld zijner omgeving.” (bl. 82). De slang mag daarom niet alleen niet vereenzelvigd worden met Satan, maar het is ook niet bevorderlijk aan den eenvoud, de begrijpelijkheid en de duidelijkheid, indien de slang vervangen wordt door Satan, die dan door de slang gesproken zou hebben.” (bl. 85). De gedachte, dat de slang het instrument was van Satan wordt hier dus afgewezen. Ook het spreken van de slang wordt op singuliere manier verklaard. De sprekende slang was n.l. voor de vrouw geen bijzonderheid. „Zij was zooals uit hare houding duidelijk wordt, gemeenzaam met de Paradijsdieren.” (bl. 88). Bij menschen met een armelijk ervaringsleven komt dit nog voor. Zij verliezen soms de grenzen tusschen mensch en dier uit het oog. En de samspreking is voor hen als een spontaan zich uitende functie, die strekt tot bewaring en bevordering der harmonie, waarin zij met de natuur verkeerden.” (bl. 88). In Mozes' dagen was dat ook nog het geval. „Ook in Mozes' milieu was de afstand tusschen menschen en dieren niet zoo groot als bij ons. Aan het spreken van dieren met menschen stond daar niets in den weg.” (bl. 89). Dit spreken moet dan niet steeds opgevat „met een voor ieder hoorbare stem.” (bl. 90).

Voorzeker een geheel ander geluid dan te Assen werd gehoord!

De afstand tusschen Prof. Visscher en Assen is hier klaar als de dag.

Zijn gevoelen omtrent het spreken der slang, komt, hoewel anders beredeneerd, neer op de meening, welke Dr Vermaat eens voordroeg.

En dezelfde methode wordt toegepast op schier alle andere gegevens in Gen. 2 en 3.

Het cultuur-milieu van Mozes dient hier als sleutel tot opening van alle geheimzinnigheden.

Wat was de wind in Mozes' milieu? En Prof. Visscher antwoordt: „In het levensmilieu, waarin Mozes verkeerde, werd vooral de wind beschouwd als een natuurverschijnsel, waarin de godheid zich veelal openbaarde. Vooral speelde de wind in de orakels een grooten rol.” (bl. 111).

Waarom wordt de vrouw in Gen. 3 een moeder aller levenden genoemd? En Prof. Visscher oppert het denkbeeld: in Mozes' milieu werd de slang beschouwd als het begin van het leven der menschheid. Daartegen nu teekent Mozes verzet aan. „Maar dan kan tevens als zeker worden aangenomen, dat Mozes door deze naamgeving, die Heva als de moeder aller levenden en daarmede hare groote beteekenis voor het menscheidsleven in het licht stelt, juist principiëel tegen deze totemistische beschouwingen zijner tijdgenooten positie neemt.” (bl. 144).

Soortgelijke verklaringswijze volgt hij ook bij de Cherubim (bl. 164) en bij het flikkerende zwaard (bl. 169). In de Cherubim vindt hij op die manier „de eerste schemering der middelaars-idee”. (bl. 171).

Zijn standpunt kan aldus kort gekarakteriseerd: Genesis 2 en 3 is een polemisch geschrift. Om het te verstaan moet men het cultuurmilieu van Mozes kennen. Dan ziet men op den achtergrond staan de Babylonische mythologie. Aan die mythologie ontleent hij zijn beelden, maar hij geeft er een tegenovergestelde beteekenis aan om het wezenlijke onderscheid tusschen Israël en de volken goed te doen uitkomen.

Dat ik hierdoor Prof. Visscher geen onrecht doe mogen de volgende citaten bewijzen:

„Daarom hebben zij (de heilige mannen) hare (n.l. van de cultuur) mythologische beelden aangegrepen om er de geestelijke historie der menschheid mede te beschrijven en hunne tijdgenooten van de mythen terug te voeren tot de elementen eener historische traditie, die haren invloed geoefend

bleek te hebben op de poëtische scheppingen der heidensche religie.” (bl. 122).

Trouwens, tal van plaatsen ook in de Psalmen verraden bekendheid met de in Babylon gangbare mythologische scheppingen, waarvan de gewijde schrijvers zich bedienen als van poëtische beelden (Ps. 74:13-17) om de hun geopenbaarde waarheid Gods te vertolken.” (bl. 120).

„Zoo gezien is het Paradijsverhaal een stuk polemiek, welke thetische kracht Israël moest bewaren tegen de invloeden van het heidendom der oude wereld.” (bl. 156).

„Het valt echter ook hierbij (n.l. bij de Cherubim) weder in het oog, dat Mozes op eene zeer bijzondere wijze gebruik heeft gemaakt van elementen aan de Babylonische religie ontleend. Zij dienden hem als voertuig voor een nieuwen geestelijken inhoud.” (bl. 164).

Men ziet dus, dat de voorstelling van Prof. Visscher inderdaad uniek is.

Bij alle waardeering voor de wetenschappelijke konstruktie, welke hij in dit boek biedt, kan ik zijn oplossing van het Paradijsprobleem niet als geslaagd achten.

Integendeel, ik heb daartegen bezwaren van zeer ernstigen aard.

Welke die zijn kan ik in deze rubriek, welke toch reeds de uiterwaarden blank heeft gezet, niet meer ontwikkelen; zal er geen gevaar voor dijkbreuk ontstaan.

Onze lezers zullen die bezwaren zelf reeds voelen. Ook wil ik er binnenkort in een andere rubriek uitdrukking aan geven.

Het laatste hoofdstuk „Slotheschouwing”, dat handelt over „schepping of evolutie” en „het eene menschenpaar” las ik met schier onverdeelde instemming.

Dit deed mij te meer goed, wijl ik van het overige niet anders dan verklaren kan een groot-sche, maar mislukte poging.

HEPP.

Naschrift. De spatieeringen in de citaten zijn van mij. H.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

De Eenheidsschool?

De eenheidsschool beleefte maar droeve dagen. Van alle kanten wordt ze aangestreden. Overal is men er op uit, de school meer aan te passen aan het rijk gevarieerde leven. Een paar voorbeelden daarvan.

In Duitschland vindt het woord van Heinrich Kautz meer en meer bijval. Deze „industriepedagoog”, die vooral studie heeft gemaakt van het kind in de fabrieksstroken en met alle aandacht heeft nagegaan, wat voor de opleiding van dat kind noodig is, komt tot de conclusie: voor het plattelandskind de plattelandsschool, voor het stads-kind de stadsschool, voor het industriekind de industrijschool. Ieder van deze drie soorten kinderen vertoont een eigen stempel, groeit op in een eigenaardig milieu en zal daarom ook een afzonderlijke voorbereiding voor het leven noodig hebben. Aan deze kinderen een school te geven naar hetzelfde model, kan niet anders dan in menig opzicht teleurstelling brengen. Dit vraagstuk houdt de leidende geesten in Duitschland bijkbaar bezig.

Ook in Frankrijk is men niet gerust op het effect van de school, die aan allen hetzelfde zal leeren. Reeds sedert 1866 is men daar bezig, de school in overeenstemming te brengen met de eischen van het leven op het platteland. De wet van Juni 1871 schreef landbouwkunde voor als een vak voor de school. Op allerlei wijzen heeft men daar getracht aan dien eisch te voldoen. Soms bestond het onderwijs enkel uit wat theorie, die uit het hoofd werd geleerd. Op een andere plaats nam de onderwijzer de kinderen mee in zijn tuin, wees hun de verschillende planten aan en vertelde hun de behandeling er van. Nog weer een ander onderwijzer liet de kinderen onder zijn toezicht in den tuin werken, terwijl het ook voorkwam, dat ieder kind een hoekje grond kreeg, om het zelfstandig te be- arbeiden. Hoe gebrekkig het ook ging in het eerst, een en ander had ten gevolge, dat in menige streek het landbouwonderwijs door de onderwijzers met zeer veel animo wordt gegeven en door de ouders in die streken zeer op prijs wordt gesteld.

Vooraf voor kinderen, die twaalf jaar en ouder zijn, klemde de eisch van differentieering. Zoo spreekt men in Engeland op dit oogenblik veel over verhooging van den leerplichtigen leeftijd tot vijftien jaar, maar voelt dan toch ook onmiddellijk het noodzakelijke van den eisch, om bij de regeling van deze zaak wel terdege rekening te houden met het verschil tusschen stad en platteland. De voormannen in de Engelsche schoolwereld roepen dan ook op tot een samenwerking van de plaatselijke overheid, de onderwijzers en de verzorgers van de school om te komen tot een meest doelmatige inrichting van de scholen. De school moet opleiden voor het leven. Meer dan tot dusver moet de school aanpassen aan het leven, dat het kind straks wacht. Door heel de wereld is vooral na den oorlog een roep om meer praktisch onderwijs. Ook Nederland zal met dien eisch des tijds rekening moeten houden. Enkele stemmen zijn daarover reeds gehoord. Als

de leerplaatje
vondig k
een verv
der diffi
Gelukt h
voelde b
leerjaar

Aan d
eischen
van „Pa
de scho
Hij hoop
zullen in
vervreem
geldende
op tradit
oogen
zullen
dan die
worden.

De vo
boven af
in de ri
leven is
Daarom
heel wat
leven we
lende typ
de versc
stad en
en nijver
die n de
volgende
Gr.

Dr Kra
gende, m

De ka
te leven
dankba
dit niet
krigen
van elze
naar Go
ding van
Blijke
ding van
alleen v
nis); m
reeds in
bevindt
De Wis
maakt n
reeds on
Doch
Voore
lijken kl
heeft. D
die des
heeft er
geen ken
ook het
zijn oog
Voorts
kunnen,
onze vro
het Woo
de werk
gekeerd,
Schrift
maken, W
Wisse h
Ten de
schriftu
ervaring
zuierv
kelijke
ken, pro
de waare
den wij.

Trouw
niet sch
gicus me
schen G
dan ook
is tussch
ziel. Ma
houding
ziel is in
schen G
schelijk z
En om
dat De W
nimmer
beginnen
chismus
kennis
voordrag
zal hij w
bruikt. M
wukende
belijdenis
openlijk t
anders oc

Naar aa
verenig
lerlei k
kerkgroep
kerk word

epingen der
de Psalmen
lon gangbare
de gewijde
sche beelden
baarde waar
en stuk pole-
oest bewaren
an der oude
ij de Cheru-
p eene zeer
akt van ele-
ontleend. Zij
leuwen gees-
an Prof. Vis-
nenschappelijke
iedt, kan ik
em niet als
ren van zeer
briek, welke
ft gezet, niet
oor dijkbreuk
reeds voelen.
idere rubriek
awing", dat
en „het eene
verleende in-
ik van het
u een groot-
HEPP.
e citaten zijn
S.

roeve dagen.
eden. Overal
u te passen
aar voorbeel-
zan Heinrich
ndustriepeda-
akt van het
lle aandacht
van dat kind
por het plat-
er het stads-
ekind de in-
ten kinderen
in een eigen-
afzonderlijke
hebben. Aan
aar hetzelfde
pzicht teleur-
de leidende
g.
op het effect
e zal leeren.
de school in
eischen van
an Juni 1871
vak voor de
haar getracht
nd het onder-
t hoofd werl-
t onderwijzer
hun de ver-
hun de be-
r onderwijzer
in den tuin
indig te be-
in het eerst,
nenige streek
rwijsers met
or de ouders
teld.
ur en ouder
Zoo spreekt
sel over ver-
d tot vijftien
lijk het nood-
regeling van
houden met
nd. De voor-
roepen dan
e plaatselijke
rgers van de
oelmatische in-
toet opleiden
oet de school
straks wacht.
n oorlog een
k Nederland
kten houden.
gehoord. Als

de leerplicht wordt uitgebreid, zal men niet een-
voudig kunnen volstaan met het zevende leerjaar
een vervolgstuk te maken van het zesde. De eisch
der differentieering zal zich daar laten gelden.
Gelukt het aan de school, hier in de practisch ge-
voelde behoeften te voorzien, dan kan dat zevende
leerjaar rijke winsten afwerpen.

Aan de onderwijzers zullen hierdoor hogere
eischen gesteld worden. In de laatste aflevering
van „Paed. Studiën" verwijt Prof. Gunning aan
de school niets minder dan levensvervreemding.
Hij hoopt, dat de onderwijzers maar spoedig klaar
zullen zien, dat de school ver van het leven
vervreemd is, dat de meest onaangevochten daar
geldende opvattingen en usances dikwijls alleen
op traditie berusten en met andere dan school-
oogen bezien een koddigen indruk maken. Dan
zullen zij vanzelf ook andere leervormen toelaten
dan die hun door hun routine dierbaar zijn ge-
worden.

De verbetering in dezen wachte men niet van
hoven af. Op de bureaux drijft men onwillekeurig
in de richting van de eenheidsschool. Het rijke
leven is zoo moeilijk onder de wet te houden.
Daarom moet de school vrij gemaakt worden van
heel wat, waardoor ze in haar aanpassing op het
leven wordt belemmerd. Dan kunnen er verschil-
lende typen van scholen ontstaan, die passen op
de verschillende vormen van het rijke leven in
stad en dorp, bij land- en tuinbouw, bij handel
en nijverheid. Dan beantwoordt de school de vragen,
die in de kinderharten nu reeds leven en die het
volgende leven ze zal stellen.

Gr. G. MEIMA.

PERS-SCHOUW.

De Wisse's mystiek en de belijdenis.

Dr Kraan, zijn reeds geciteerde artikelen vervol-
gende, merkt thans op:

De katechismus zegt, dat om in den eenigen troost
te leven en te sterven, kennis van ellende, verlossing en
dankbaarheid noodzakelijk is. Maar De Wisse vindt
dit niet voldoende en maakt er van, dat wij moeten
krijgen beleving, ervaring, beleving van de kennis
van ellende, verlossing en dankbaarheid. (de droefheid
naar God, blz. 5); niet alleen dus kennis, maar bevin-
ding van kennis, wat wezenlijk iets anders is.

Blijkt blz. 6 verstaat De Wisse onder deze bevin-
ding van kennis het volgende. Een mensch weet eerst
alleen verstandelijk van God, zonde, verlossing (ken-
nis); maar wanneer hij later met deze kennis, die hij
reeds in zich omraagt, werkzaam wordt, is dit de
bevinding van de kennis. De mensch wordt dus volgens
De Wisse, door de wedergeboorte niet werkzaam ge-
maakt met het Woord zelf, maar met dingen, die hij
reeds omdroeg in zijn eigen ziel.

Doch hiertegen rijzen ernstige bezwaren.
Vooreerst ontleent men aan de kennis den geeste-
lijken klank, dien zij in de belijdenis en in de Schrift
heeft. De natuurlijke mensch verstaat niet de dingen,
die des Geestes Gods zijn. Ze zijn hem dwaasheid. Hij
heeft er in den diepen zin van het Woord helemaal
geen kennis of verstand van. Niet alleen het wat, maar
ook het dat (blz. 6) kent hij niet. Het is verborgen voor
zijn oog.

Voorts zal De Wisse moeilijk uit de Schrift bewijzen
kunnen, dat de Heilige Geest ons werkzaam maakt met
onze vroegere zoogenaamde verstandelijke kennis van
het Woord en niet met den inhoud van het Woord zelf.
De werkzaamheid van den Heiligen Geest is juist om-
gekeerd, om de aansluiting van ons bewustzijn aan de
Schrift zoo rechtstreeks en onmiddellijk mogelijk te
maken, en Hij plaatst er niets tusschen van wat De
Wisse hier verzoekt.

Ten derde wordt ook het begrip „ervaring" van zijn
schriftuurlijken inhoud beroofd. De schriftuurlijke
ervaring is niet dat wij ideeën die in ons hoofd rond-
zwerven, waar gaan vinden, maar dat wij in de wer-
kelijkheid en in de praktijk van het leven zien, opmer-
ken, proefondervindelijk beleven, de waarheid en ook
de waarde van de beloften des Heeren. Dan ondervin-
den wij, dat wat Hij gesproken heeft, waarheid is.

Trouwens, de bevinding van De Wisse is niet alleen
niet schriftuurlijk, maar in strikten zin ook niet reli-
gieus meer. Want religie is altijd een verhouding tus-
schen God en den mensch. En religieuze ervaring is
dan ook, dat er op een bijzondere wijze een verhouding
is tusschen God, Zijn Woord, Zijn beloften, en mijn
ziel. Maar de ervaring van De Wisse is, dat er ver-
houding komt tusschen mij en wat er later in mijn eigen
ziel is ingekomen. Het religieuze, de verhouding tus-
schen God en mensch, is er uit en het is zuiver men-
schelijk ziele spel.

En om maar niet meer te noemen, het is duidelijk,
dat De Wisse van den katechismus maakt wat deze
nimmer heeft gezegd. Vele malen beter dan de eerst-
beginnende katechisant, weet De Wisse, dat de kate-
chismus kortweg van kennis en niet van bevinding van
kennis spreekt. Wil hij toch een anderen heilsweg
voordragen — de vrijheid is hem hiertoe gelaten, al
zal hij wel hebben toe te zien, hoe hij deze vrijheid ge-
bruikt. Maar beslist ongeoorloofd is het, zijn eigen af-
wijkende denkbeelden min of meer in het gewaad der
belijdenis hinnen te voeren. Het is Christelijke eisch
openlijk te erkennen, dat men in deze aangelegenheden
anders oordeelt dan de belijdenis der kerk.

„Hervormd" of „Gereformeerd" in niet-kerkelijke organisaties.

Naar aanleiding van de gróóte kwestie, of een
vereniging van christelijke hartmatigheid, die al-
letlei kringen vertegenwoordigt uit onderscheiden
kerkgroepen, een verlengstuk van de schotsche
kerk wordt, als zij toevallig meenen mocht, dat het

goed was, ik zeg niet, adhaesie te betuigen aan
een schotsche confessie, maar om des vredes wil
te verbieden, dat daartegen in haar kring ge-
opponereerd en reclame gemaakt wordt; — dan wel:
of zij Turksch wordt als zij in een periode van
Turkschen oorlog verbiedt, dat op haar gebied, ik
zeg niet, iemand Turksche zieleneigingen voedt,
doch voor de Turksche opvatting reclame maakt;
dan wel, of zij kerkelijk, en dan — hrr. — ker-
kelijk-gereformeerd wordt, als zij ik zeg
niet, zich achter elke kerkelijk-gereformeerde syno-
dale uitspraak plaatst, omdat dat synodale
lichaam kerkelijk gereformeerd is, — ik zeg óók
niet: toevallig een enkele bepaalde synodale uit-
spraak in positieven zin (wijl jaarlijk gereformeerd
bevonden) helpt en oplegt aan elk harer leden,
maar: in een tijd van heroeering verbiedt, dat men
haar prachtige, met veel moeite, door eenheids-
drang verkregen terreinen en gebouwen en goe-
deren misbruikt voor propaganda, die de eenheid
verbreken zou. — ik herhaal, naar aanleiding van
dit inderdaad zeer gewichtige vraagstuk, of een
vereniging, die alzoo toont den vrede te be-
waren, nu werkelijk zoo iets wordt, als daareven
gevraagd is, — schrijft Prof. Grosheide, maar dan
met name ten aanzien van de laatste mogelijkheid
in „N.-H. Kbl." het volgende:

En toch gaat men op allerlei andere dingen letten.
Is er een vereniging, die de uitspraak van
Assen aanvaardt, niet omdat de Synode van de Ge-
reformeerde Kerken die gaven, maar omdat men ze
naar den inhoud juist vindt, dan gaat men van Her-
vormde zijde overwegen, of het niet tijd wordt een
andere vereniging op te richten.

Is dat de goede manier?

Wat zegt op dit oogenblik Hervormd? Hervormd
zegt, dat men ingeschreven staat op de boeken van
een der Nederlandsche Hervormde Gemeenten in ons
vaderland. Verder zegt het niets. Hervormd zegt niets
omtrent iemands belijdenis, weinig omtrent zijn wandel.
Hervormd zegt ten slotte alleen, dat men de regle-
menten der Hervormde Kerk eerbiedigt. Is dat een
grondslag om een vereniging op te zetten? Kan men
daarnaar de richting, het karakter van eenigen arbeid
bepalen? Immers neen!

Dat men toch eens nadenke. Waar zit toch het
kerkisme?

Weer eens een dialoog tusschen Bart en Kees.

Dat „De Saambinder" — verleden week kwam
het blad ter sprake — nu niet bepaald een orgaan
is om te onderscheiden, wat te onderscheiden moet
worden, is al lang gebleken. Voor dit blad is de kerk-
geschiedenis tevergeefs geschreven, en om dat te
bedekken, wordt — het is heel zielkundig begrijpe-
lijk — dan ook altijd de waan gevoed, dat men
het zoo erg met de geschiedenis houdt.

Wat dunkt u van dezen dialoog tusschen Bart en
Kees? Iedere week eruit citeren zou veel LIKEN
op het sarren van mede-christenen; maar af en
toe moet men toch eens zien, op welke manier
vlak naast onze deur nog altijd geschreven wordt
en gesproken en — gedaan, wat men elders pree-
ken noemt:

Kees. Dat laatste heb ik, als ik me niet bedrieg, al
meermalen gedaan. Meermalen heb ik, naar ik meen, in
oprechtheid mijns harten, mezelf den Heere over-
gegeven. „Heere, hier heb ik mij, ik geef me aan U
over met al mijn hebben en houden." En toch durf ik
nu nog niet met de bruid den Heere Jezus mijn liefste
te noemen. Waar zou dat toch aan liggen? Zou ik het
niet oprecht gemeend hebben? Ik weet, dat ik een arg-
listig bart heb, Bart.

Bart. Van dezulken zooals gij er een zijt zitten er
veel in Gods kerk. Menschen, die zich herhaaldelijk
aan den Heere overgaven, maar zichzelf niet kwijt-
raakten, omdat ze door den Heere niet overgenomen
werden. En dat laatste moet nu geschieden. Willen wij
er den troost van hebben, dat wij des Heeren zijn, en
Hij de onze is, dan moeten we onszelf aan Hem
kwijtraken. Hij moet ons overnemen met bewustheid
van ons eigen hart. Daar zit het nu bij jou vast, jongen.

Kees. Maar, Bart, waar zou het inzitten, dat mij
dat voorrecht niet te beurt is gevallen?

Bart. De Heere is een vrijwerkend Wezen. Hij doet
alles naar Zijn eigen welbehagen. Hij kiest het middel
waardoor, en den tijd wanneer, en de manier hoe
Maar ik wil je toch ook dit eens zeggen: Ik heb me-
zelf ook dikwijls den Heere overgegeven zonder over-
genomen te worden. Dat heeft mij wat in de engte ge-
bracht. Dan zeiden de binnenpraters: De Heere wil
van jou niets weten, en satan lachte en zei: Je hebt
geen heil bij God, je bent een verworpen. Je hebt te-
gen licht en beter weten in gezondigd, je deed de on-
vergeeflijke zonde, enz. enz.

Kees. Wat is dat benauid, hé Bart?

Bart. Dat is het juist. Maar, het bracht me op de
knieën voor God. Het werd een bidden en smeeken en
een zoeken naar de reden waarom de Heere wel ander-
en maar niet mij overnam.

Kees. En hebt ge de reden gevonden?

Bart. Ja zeker.

Kees. Toe, zeg het dan eens gauw.

Bart. Wel, jongen, ik gaf me wel aan den Heere
over, maar ik had er altijd een conditie — een voor-
waarde — bij.

Kees. Wat had je dan voor condities?

Bart. Ik gaf me over, opdat de Heere mij zou was-
schen, zou leeren, in één woord: opdat de Heere mij
zalig zou maken. Maar toen is het mij eens gebeurd,
dat ik mezelf onconditioneel kreeg over te geven.
Toen mocht Hij met me doen wat goed was in Zijn
oogen. Ik had den dood verdiend en genade verbeurd,
en toen was het goed, Kees! als Hij mij in het eeuwige
verderf stortte, dan zou ik in de hel Zijn gerechtigheid
nog prijzen.

Kees. En toen?

Bart. Toen nam die lieve Heere mij over, met
al me schuld en zouden en ellendigheden. En dat
zoo uit vrije ontfeming, om de gerechtigheid van
Christus, om dat dierbare bloed, Kees. Alleen dat
bloed kwam maar in aanmerking, Kees. En dat zalige
rusten in die armen. En dat eerbiedig bukken voor
Jezus. Heere, nu is u de Mijne en ik de Uwe!
En dat voor eeuwig! Voor eeuwig!!!

Voor deze twee goedbedoelende broeders is de
strijd tegen de Remonstranten vergeefs gestreden.
Ook die tegen Rome (wat trouwens bij de Remon-
stranten ook het geval was).

K. S.

KERKNIEUWS.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Tweetal te:

Delft (vac. K. Schijder): C. W. Keur te Heinkenszand en
H. A. Munnik Jr te Zwolle.
Putten (G.): G. Staat te Culenburg en K. v. d. Veen te
Schildwolde.
Hoek van Holland: E. Douma te Oostkapelle en J. Schellhaas te
Nederhorst den Berg.

Beroepen te:

Ambt. Vollenhove (A.) en Krünigen: G. D. Kuiper, cand.
te Kampen.
Andel en Anna Jacoba Polder: B. Telder te Vianen.
Hasselt: D. Ringnald te Leptinden.
Kooz Zandijk: G. Staat te Culenburg.
Molenaarsgraaf-Brandwijk: M. Wiensmaker te Silvolde.
Oudewater: C. W. Keur te Heinkenszand.
Putten: K. v. d. Veen te Schildwolde.
Schoonoord: Th. Boersma, cand. te Huizen bij Leeuwarden.
Tynje (Fr.): H. Brinkman te Harneen.
Wolvega: J. H. Kuiper te Drachten.

Aangenomen naar:

Heerenveen (2e beroep): A. J. Bouma te Wanswerd.
Zuilen: C. L. A. M. v. Puijvelde te Amsterdam.

Bedankt voor:

Hooldorp: J. W. Esselink te Eindhoven.
Hoonsterwaag-Hemrik en de Evang. in den Z.O. hoek
v. Friesland: Herm. Knoop te Gouda.
Ottoland: C. L. A. M. v. Puijvelde te Amsterdam.
Surhuisterveen: J. Hettiga te Wijk en Balk.
Warffum: P. Bos te Stadskanaal.

Intrede te:

Bergum: W. H. v. d. Vegt. Tekst Openb. 19:10b.

Jubilea:

20 November: J. Spoelstra te Sappeneer, 40 jaar.
23 November: F. Wiersma te Oosterheram, 25 jaar.
23 November: M. Elzinga te Grootegast, 25 jaar.

Beroepingswerk. Te Scheveningen zal door de Geref.
Kerk weldra tot het beroepen van een vierden predikant
worden overgegaan.

Hulpredikaterschap. De Kerkeraad der Geref. Kerk
van Watergraafsmeer wenscht, met het oog op de nithreiding
der Gemeente, een hulpredikant aan te stellen. De instructie
voor den te benoemen hulpredikant is door den Kerkeraad reeds
vastgesteld. Een candidaat moet wien besprekingen te dezer
zake zijn gevoerd, hooft Zondag 4 December a.s. voor de
Gemeente optreden.

Candidaten tot den H. Dienst. Door de Classis
Zaandam is toegelaten tot den dienst des Woords en der
Sacramenten, de heer E. Smilde, Theol. doct., te Heerenveen,
beroepen predikant der Geref. Kerk van Edam.

Cand. F. de Vries, Rogentesselaan 61, Oegstgeest, wij van nu
af gaarne een ev. beroep in overweging nemen.

Kerk en Olympische spelen. De Kerkeraad der
Geref. Kerk van Amsterdam heeft De B. A. Knoppers in
verband met de door de Geref. Kerken van Groot-Amsterdam
te ontwikkelen Evangelisatie-actie gedurende de Olympiade,
van 1 Febr. tot 31 Augustus 1928 vrij gemaakt van ambtelijken
arbeid terwijl de vacantieregeling der predikanten zal worden
getroffen in opzettelijk verband met deze plannen.

CHR. GEREFORMEERDE KERK.

Beroepen te:

Dordrecht: H. Biesma te Groningen.
Werkendam: W. Hendriksen te Ede.

Bedankt voor:

Broek onder Akkerwoade: J. D. Barth te Alphen a.d. Rijn.

Intrede te:

Gouda: J. B. G. Croes. Tekst Rom. 1:16.

Afscheid van:

Nieuwe-Pekela: J. Hovius. Tekst Hebr. 13:8.

GEREFORMEERDE GEMEENTEN.

Tweetal te:

Leiden: M. Hofman te Krahendijke en J. Overduin te Wer-
kendam.

Beroepen te:

Aagtekerke: H. A. Minderman te Lisse.

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Beroepen te:

Hooge Zwaluwe: J. W. v. d. Does te Brielle.
Elkerze: M. J. C. Visser, hulppr. te Weerdinge.
Gemeren: Mr E. D. G. v. d. Horst te Hoek v. Holland.
Ooster-Nijkerk en Munslen: P. A. Binsbergen te Mastenbroek.
Purmerend: E. D. Spelberg te Egmond Binnen.
Schiedam: J. H. Grolin te Hillegom.
Sommeledijk: P. de Looze te Renkum.
Willige-Langerak en Reeuwijk: W. Rijnburger, cand. te
Utrecht.
Wouterswoude (toez.): J. Ketter te IJsselmuiden.

Aangenomen naar:

Veenendaal (2e pred. pl.): N. v. d. Spaak te Kratingen.
Voorburg: Mr N. G. Veldhoen te Alphen a.d. Rijn.

Bedankt voor:

Maasland: J. C. H. Romijn te Workum.
Putten (G., 2e pred. pl.): W. J. v. Lokhorst te Delfshaven.
St. Annaland: J. H. Koster te Montfoort.
Wilaam: C. Vlasblom te Driesum.

Intrede te:

Cadland: P. A. Visscher. Tekst Matth. 13:13a.
Engelen (N.-Br.): H. Limpers. Tekst 2 Cor. 5:20.
Geertrijt: J. H. Warners, cand. Tekst 2 Cor. 5:12a. en 21.
Tul: J. B. B. Feijkes. Tekst Lukas 19:10.
Vielvet (Gr.): H. G. Th. Ravesteijn. Tekst Lukas 18:42a.
Wassinge: Job. Kijne. Tekst 1 Cor. 1:23 en 24.